
ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 338.46:005.336.1(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.21>

Карнаушенко А.С.

кандидат економічних наук, доцент,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1813-2792>

Єфремов А.О.

здобувач вищої освіти,

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5432-2039>

Karnaushenko Alla, Yefremov Arsen

Kherson State Agrarian and Economic University

ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

GRANT PROGRAMS AND THEIR ROLE IN THE POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

У статті розглянуто значення безповоротної фінансової допомоги у вигляді грантів для мікро-, малих та середніх підприємств у контексті економічної стабільності та повоєнного відновлення нашої країни. Проаналізовано, як за допомогою різних фінансових інструментів Уряд України підтримує бізнес-середовище, сприяє збільшенню робочих місць та підвищує доходність Бюджету України задля покращення обороноздатності. Встановлено, що внаслідок російської агресії проти нашої держави, було понесено колосальних збитків для економіки, зруйновано та пошкоджено значну кількість підприємств та через руйнівні бойові дії та постійні обстріли, відбулися масштабні міграційні процеси, які вплинули на рівень безробіття та економічну активність в різних регіонах. Проведеним дослідженням встановлено, що одним із важливих фінансових інструментів задля підтримки бізнес-середовища є надання грантових програм. Авторами розглянуто, чинні грантові програми для підприємств, умови їх надання та власне на які потреби виділяються. Досліджено грантові програми, які ініційовані державною (через платформу eРобота) та міжнародними партнерами. Встановлено, що за період роботи різних грантових програм (в т.ч. eРобота) економіка України має позитивні тенденції до покращення, також є чимало позитивних прикладів, успішного застосування грантових програм в історіях представників українського бізнесу. В дослідженні було проаналізовано вплив грантових програм на функціонування представників бізнесу, а саме кількість наданих та розмір розширення державних грантових програм та запланований розмір фінансових ресурсів на 2024 рік. В результаті дослідження було виокремлено ключові переваги використання грантових програм для розвитку економіки та стимулювання підприємництва в державі. Також, дослідженням встановлено, що для забезпечення якісного економічного відновлення, потрібно продовжити виявлення нагальних потреб бізнес спільноти, посилити діалог держава-бізнес та збільшити доступність інформації щодо наявних грантових програм серед потенційних заявників.

Ключові слова: грантові програми, фінансування підприємств, повоєнне відновлення, фінансовий інструмент, ревіталізація, державна підтримка.

The article considers the importance of irrevocable financial assistance in the form of grants for micro, small and medium enterprises in the context of economic stability and post-war recovery of our country. It is analyzed how, with the help of various financial instruments, the Government of Ukraine supports the business environment, contributes to an increase in jobs and increases the profitability of the Budget of Ukraine in order to improve the defense capability. It has been determined that as a result of the Russian aggression against our state, enormous losses were incurred for the economy, a significant number of enterprises were destroyed and damaged, and due to destructive hostilities and constant shelling, large-scale migration processes took place, which affected the level of unemployment and economic activity in different regions. The study found that one of the important financial instruments to support the business environment is the provision of grant programs. The authors considered the current grant programs for enterprises, the conditions for their provision and actually what needs are allocated. Grant programs initiated by the state (through the eWork platform) and international partners have been studied. It has been determined that during the period of work of various grant programs (including eWork), the Ukrainian economy has positive tendencies to improve, there are also many positive examples of successful application of grant programs in the stories of representatives of Ukrainian business. The study analyzed the impact of grant programs on the functioning of business representatives, namely the amount of provision and the size of the expansion of state grant programs and the planned size of financial resources for 2024. As a result of the study, the key advantages of using grant programs for economic development and stimulating entrepreneurship in the state were identified. The study also found that in order to ensure high-quality economic recovery, it is necessary to continue identifying the urgent needs of the business community, strengthen the state-business dialogue and increase the availability of information on existing grant programs among potential applicants.

Keywords: grant programs, financing of enterprises, post-war recovery, financial instrument, revitalization, state support.

Постановка проблеми. Перед українським суспільством, яке сьогодні переживає тяжкий період війни з щоденними обстрілами, втратами життів, зруйнованими житловими будинками та інфраструктурою, ставиться першочергове завдання щодо подолання наслідків, відновлення та розвитку соціально-економічного потенціалу всієї країни. Україна має надійних партнерів, які постійно підтримують та організовують різні відновлювані проекти. Серед усіх видів підтримки, варто відмітити один із ключових фінансових інструментів, призначених для забезпечення ревіталізації української економіки – це грантові програми. Незважаючи на перевірену часом та досвідом застосування зарубіжними країнами грантових програм та доведення їх важливої ролі у стимулюванні розвитку наукових досліджень, громадянського суспільства та підтримці стартапів, в Україні існують численні проблеми з їх використанням.

Однією з проблем є недостатнє інформування науковців, громадських організацій, підприємств та підприємців про існуючі грантові можливості. Це може призводити до низького рівня конкурентоспроможності проектів, а також обмеження доступу до ресурсів для тих, хто має потенціал відновлення та розвитку держави. Іншою важливою проблемою є ефективність використання грантових коштів та їхній вплив на покращення економічного, соціального та наукового становища країни. Деякі дослідження показують, що недостатня координація та ефективність використання ресурсів можуть обмежувати позитивний вплив грантових програм на розвиток.

В зв'язку з цим, доцільно дослідити вплив грантових програм на розвиток різних секторів економіки та суспільства, а також визначити шляхи вдосконалення механізмів їхньої реалізації для максимально ефективного використання доступних ресурсів для ревіталізації держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення особливостей грантових програм та їхньої ролі у повоєнному відновленні та розвитку України являється актуальною темою наукових досліджень, оскільки даний фінансовий інструмент є важливим каталізатором для стимулювання наукових досліджень, інновацій та соціального прогресу. Розуміючи важливість даної теми чимало вітчизняних та закордонних науковців направляють свої дослідження саме на дослідження розвитку впливу

грантових програм на стимулювання економічної ситуації в країні. Так, О. Писарчук, Ю. Орел та Ю. Єжелій зазначають, що «основними векторами відбудови є успішні кейси зарубіжних країн та їх досвід. Значну роль у майбутній відновленій економіці відведено міжнародним грантам» [1]. М. Кобеля-Звір досліджує вплив державної грантової програми «єРобота» та розглядає її основні можливості для ветеранів та членів їх родин [2], а також вивчає основні грантові можливості для розвитку малого та середнього бізнесу в умовах війни в Україні [3]. А. Пятова стверджує, що «міжнародні проектно-грантові програми можуть стати важливим джерелом фінансування й підтримки для науковців, які здійснюють дослідження у безпекових напрямках що являється актуальним у сучасних умовах функціонування» [4]. Також, Н. Авраменком, В. Лебедченком, Н. Андрусенком визначено, що «з метою підтримки представників українського бізнесу у складних воєнних умовах урядом запроваджено низку програм, серед яких грантові програми «єРобота, програма релокації бізнесу знебезпечних територій, кредитування бізнесу за програмою «Доступні кредити 5-7-9%», та створено Фонд підтримки малого та середнього бізнесу» [5]. Дослідження теми повоєнного розвитку та післявоєнного відновлення економіки займалися наступні науковці: Бойко Л., Бойко В. [14], Плекан М., Кудлаєва Н., Шепель І. [15], Трусова Н.В., Пристемський О.С., Сакун А.Ж. [16], Жосан Г.В., Хірса І.М. [16], Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С., Петренко В.С. [17], які в своїх публікаціях надавали різні можливі способи ревіталізації економіки, але не враховували значення грантових програм в даному процесі.

Загалом досліджуючи публікації щодо особливостей використання грантових програм для відновлення економіки та фінансування суб'єктів господарювання варто відмітити, що більшість публікації носять публіцистичний характер [6; 10; 11; 13], що не в повній мірі охоплює наукову складову грантових програм та розробку їх оптимальних стратегій застосування, які сприятимуть науковому розвитку та підтримці ініціатив, спрямованих на зміцнення соціального та економічного підґрунтя країни.

Формулювання цілей статті. Метою статті – є дослідження ролі грантових програм в повоєнному відновленні та подальшому розвитку України.

Виклад основного матеріалу. 24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення росії на територію України, ця дата не забудеться жодним українцем, адже війна призвела до втрат найціннішого – життів українців. Так, Моніторингова місія ООН з прав людини зазначила що з початку повномасштабного вторгнення зафіксовано 9369 випадків загибелі та 16646 поранень цивільного населення. Оцінюючи економічні збитків від війни для країни, варто відмітити наступне:

- втрачено 30% економіки та 3,5 млн робочих місць;
- у перший рік війни ВВП країни зменшилося на 29,5%;
- сума прямих збитків, завданих інфраструктурі України оцінюється в \$150,5 млрд (в тому числі збитки завдані внаслідок затоплень та руйнувань житлових будинків через підрив Каховської ГЕС – \$55,9 млрд);
- станом на червень 2023 року, було пошкоджено 167,2 тис. об'єктів житлового фонду (147,8 тис. – приватні будинки, 19,1 тис. – багатоквартирні будинки та 0,35 тис. – гуртожитки) [6].

Аналізуючи, наявні на даний момент, масштабні наслідки для української економіки, які з кожним днем війни збільшуються, розуміємо, що необхідно вживати кардинальних заходів комплексної, макроекономічної підтримки задля стимулювання розвитку, які в подальшому матимуть позитивний результат в досягненні швидкого післявоєнного відновлення.

Так як нові реалії вимагали і вимагають швидкої реакції, українські уряд запровадив з 1 квітня 2022 року надання пільг для платників податків, які перебувають на спрощеній системі оподаткування. Таким чином, платники спрощеної системи оподаткування 1-ї та 2-ї групи отримали право не сплачувати єдиний податок та не

заповнювати декларацію за цей час, також було зменшено ставку єдиного податку для платників 3-ї групи [7; 15].

В такий спосіб уряд країни, не зважаючи на бюджетні втрати, підтримує представників бізнес – спільноти та не допускає його занепаду та зникнення, стимулюючи продовжувати працювати та не закривати підприємницьку діяльність. Крім того, визначаючи перелік проблем, які потребують негайного вирішення, відбувається налагодження діалогу між урядом та суб'єктами господарювання, тому варто відмітити, що економічний розвиток частково залежить від дій державних органів, а частково від рішень прийнятих самою бізнес спільнотою та підприємцями. Так, стимулюючи активність суб'єктів господарювання уряд приймає швидкі та кардинальні рішення. В підтвердження цього є прийняття законів № 3123-IX та 3124-IX, згідно з якими звільнялися від оподаткування та ввізного мита комплектуючі, необхідні для виробництва та ремонту безпілотних систем. Також варто відмітити швидку реакцію Уряду на проблеми, які виникли після масованих обстрілів енергетичної інфраструктури України минулого року. Законами № 8196 та № 8197 було скасовано оподаткування ПДВ та митом імпорту генераторів та деякого обладнання, необхідного для виробництва генераторних установок.

Таким чином, варто зазначити, що український уряд досліджує та реагує на проблеми, які є у суб'єктів господарювання активно співпрацюючи з підприємцями та намагається швидко їх вирішувати, що в свою чергу сприятиме зменшенню фінансового навантаження на громадян та підприємства, збільшить ділову активність та підвищить обороноздатність нашої країни.

Не менш важливу роль у відновленні України відіграють міжнародні партнери, які вже розробили для нашої країни план ревіталізації, яку деякі науковці та економісти порівнюють з Планом Маршалла. Цей план відновлення передбачає фінансування протягом 10 р. на суму більше \$750 млрд (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансовий план ревіталізації України від міжнародних партнерів

Назва розділу	Обсяг фінансування	Проекти
1	2	3
Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів	\$150-250 млрд	<ul style="list-style-type: none"> - відновлення зруйнованих об'єктів із забезпеченням енергоефективності та безбар'єрності; - будівництво нових та відновлення пошкоджених мереж водовідведення та водопостачання; - будівництво нових очисних споруд водовідведення; - локалізація виробництва вікон, скла, термоізоляційних матеріалів; - пілотне будівництво будівель із близьким до нульового рівнем енергоспоживання;
Розширення та інтеграція логістики з ЄС	\$120-160 млрд	<ul style="list-style-type: none"> - електрифікація залізничних колій; - модернізація Кілійського суднобудівельно-судноремонтного заводу; - підвищення пропускної спроможності пунктів перестановки вантажних вагонів; - приватизація АТ «Укрпошта»; - програма стимулювання оновлення парку вантажних вагонів; - проєкт будівництва високошвидкісної залізниці сполучення Київ – Варшава; - реконструкція пошкоджених внаслідок війни аеропортів; - удосконалення законодавства з метою спрощення механізмів оренди, концесій, приватизації;

Продовження Таблиці 1

1	2	3
Енергетична незалежність та Зелений курс	\$130 млрд	- будівництво пікових потужностей 1,5-2 ГВт і акумуляторів потужністю 0,7-1 ГВт; - будівництво розумних мереж; - збільшення ядерної потужності; - розвиток виробництва біопалива;
Забезпечення макрофінансової стабільності	\$60-80 млрд	- забезпечення джерел фінансування для державного бюджету до отримання Україною джерел фінансування;
Забезпечення конкурентного доступу до капіталу	\$75 млрд	- запровадження державних грантів, кредитних гарантій та зниження відсотків за кредитами під час війни; - коригування програми «5-7-9%» з орієнтацією на позичальників у пріоритетних секторах;
Зміцнення оборони і безпеки	\$50 млрд	- державна цільова оборонна програма розвитку ракетного озброєння; - державна цільова програма реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу; - державна цільова програма розвитку авіаційної промисловості; - державна цільова оборонна програма з реалізацією в інтересах сектору безпеки і оборони України проєктів з виконання наукових досліджень і розробок, розробок нових технологій
Розвиток секторів економіки з доданою вартістю	\$50 млрд	- виробництво меблів: розвиток кластерів; - ІТ: грантова підтримка стартапів Фондом розвитку інновацій; - машинобудування: підвищення інноваційної активності підприємств та розвиток аграрного машинобудування; - біоенергетична незалежність; - будівництво системи іригації на 1 млн га; - повернення сільськогосподарських земель в економічний обіг; - створення технопарків, що забезпечуватимуть простір для співпраці, підтримуючи інфраструктуру для підприємців та підвищувати додану вартість у сфері ІТ та R&D.

Джерело: складено авторами за [8]

Крім вище наведеного, також планується відбудова чистого та захищеного середовища, поліпшення бізнес-середовища, відновлення та модернізація соціальної інфраструктури, розвиток системи освіти, модернізація системи охорони здоров'я, розвиток системи культури та спорту і забезпечення ефективної соціальної політики [3].

Важливо підкреслити, що пункт «забезпечення конкурентного доступу до капіталу» передбачає впровадження безповоротних програм мікрогрантів для представників мікро-, малого та середнього бізнесу, надання державної портфельної гарантії на 100% покриття кредиту на відновлення основних засобів, розширення державної програми кредитування «5-7-9» для цілей малого та середнього бізнесу та надання міні-грантів для релокованих суб'єктів малого та середнього бізнесу. Такі заходи позитивно сприятимуть підвищенню економічної стабільності країни та знижуватимуть рівень безробіття. Таким чином, післявоєнне відновлення буде зосереджене не тільки на тому, щоб фізично відновити пошкоджену інфраструктуру, а й на тому, щоб сприяти розвитку підприємницької діяльності.

Частково уряд України вже починає виконувати цю програму, так як, не зважаючи на постійні бойові дії, не можна зупинитися і потрібно пришвидшувати економічний

розвиток задля вирішення нагальних економічних проблем, зокрема – наповнення Державного бюджету задля покриття та збільшення військових витрат. На сьогодні держава являється активним організатором грантових програм, найбільш актуальні наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Грантові програми «Робота»

Грантова програма	Цілі грантової програми	Розмір допомоги
Грант на власну справу	Придбання обладнання, закупівля сировини, орендна плата та лізинг обладнання.	Від 50 тис. до 250 тис. грн
Грант для ветеранів та членів їхніх сімей	Придбання меблів, обладнання та транспортних засобів для комерційного використання, ліцензійне програмне забезпечення, сировину, матеріали, товари та послуги, необхідні для реалізації бізнес-плану, а також на тварин або саджанці для створення ферм, послуги з маркетингу та реклами, оренду нежитлових приміщень, оренду обладнання, лізинг обладнання, придбання франшизи.	До 1 млн грн
Грант на сад	На оплату рахунків постачальникам (продавцям) за включені до кошторису матеріали для реалізації проєкту	Від 140 тис. до 400 тис. грн за гектар, але не більше 70% вартості проєкту висадки насаджень.
Грант на теплицю	На оплату будь-яких рахунків щодо проєкту будівництва модульної теплиці, які включені до кошторису	- для 0,4-0,6 га – 2 млн грн; - для 0,8-1,2 га – 3,5 млн грн; - для 1,6-2,4 га – 7 млн грн. Але не більше 70% вартості проєкту
Грант на переробне підприємство	Придбання основних засобів виробництва (верстати, технології, обладнання), введення в експлуатацію верстатів, технічного обладнання, доставку придбаних верстатів, технологічного обладнання.	До 8 млн грн.

Джерело: складено авторами за [9, с. 15–16]

Проаналізувавши вищенаведені грантові програми, варто відмітити, що держава фінансує діючі та нові підприємства на основні витрат, які зазвичай складають більшу частину від загальних витрат на початковій стадії бізнесу. Таке грошове покриття видатків є безповоротним і має лише декілька умов – створення робочих місць та сплата податків. То ж, таким чином держава вирішує проблему безробіття та одночасно надає можливість фінансової підтримки мікро- та малим підприємствам, які тільки починають відновлювати підприємницьку діяльність після застою. За період дії проєкту «Робота» з липня 2022 року дана програма продемонструвала себе як ефективний механізм підтримки суб'єктів господарювання, за якою більше 9631 суб'єктів господарювання отримали фінансову підтримку (рис. 1) на суму більше 4,8 млрд грн (рис. 2).

Окрім державних програм підтримки, грантові програми для бізнесу активно надають міжнародні партнери. Одним із таких активних партнерів є USAID, який надавав грантову допомогу різного розміру згідно із програмою «Конкурентоспроможна економіка України» (рис. 3).

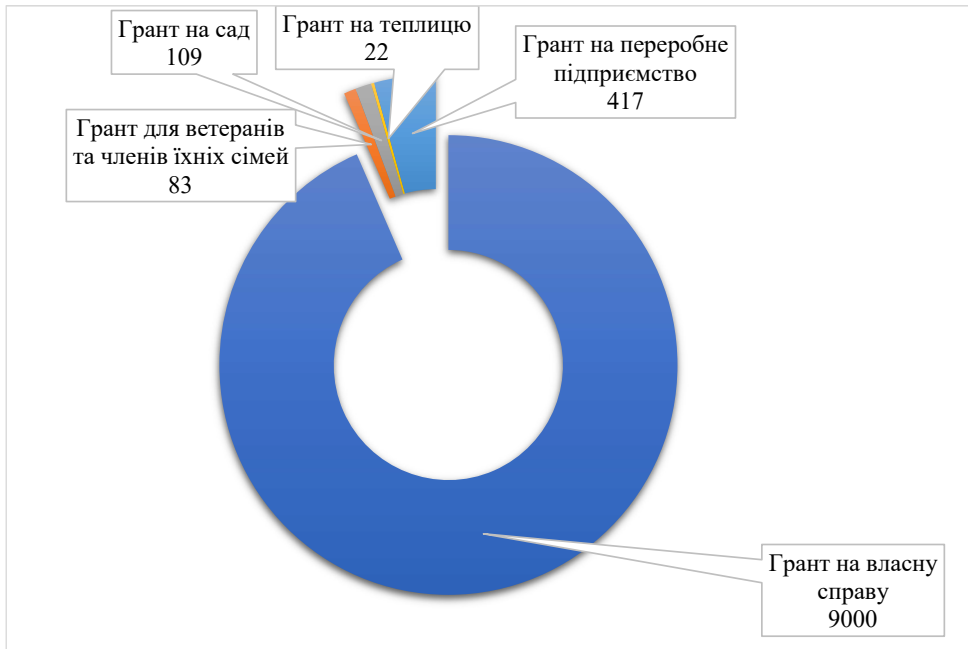

Рис. 1. Кількість суб'єктів господарювання, які отримали фінансову підтримку від державної грантової програми eРобота, од.

Джерело: складено авторами за [12]

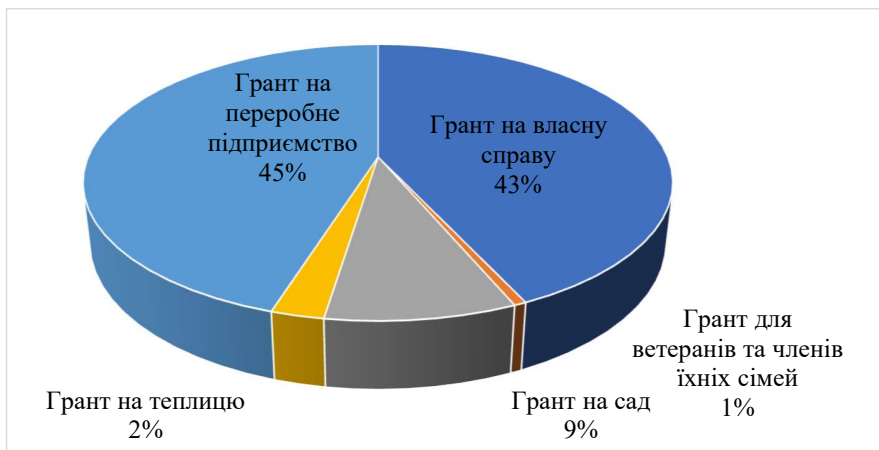

Рис. 2. Розмір фінансування за державною грантовою програмою eРобота, %

Джерело: складено авторами за [12]

Окрім цієї програми варто також звернути увагу на інші міжнародні та вітчизняні грантові програми фінансування українського бізнесу (рис. 4).

Як свідчить вище наведена інформація, вибір грантових програм для українських підприємців є надзвичайно широким. Як український уряд, так і міжнародні партнери, переконані в тому, що у країні в якій відбувається війна важливо підтримувати розвиток бізнесу та стабілізувати економічну ситуацію.

\$35 000 -150 000	600 тис. - 1,2 млн грн	\$10 000 - 35 000
<ul style="list-style-type: none"> • 15 грантів для експортних альянсів, які охоплюють не менше п'яти підприємств 	<ul style="list-style-type: none"> • 50 грантів для відновлення бізнесу 	<ul style="list-style-type: none"> • для малих та середніх жіночих і сімейних підприємств

Рис. 3. Грантові програми від USAID «Конкурентоспроможна економіка України»
Джерело: [10]

	INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION	€4500 - 20 000	<ul style="list-style-type: none"> • для постраждалих від війни мікро- та малих підприємств
	Global Communities Ukraine	\$5000 - 25 000	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток бізнесу для фізичних осіб та малого і середнього бізнесу з Чернівецької та Чернігівської областей
	МХП	\$5000	<ul style="list-style-type: none"> • стартапи на ранній стадії (pre-seed/seed) і вище, які працюють в аграрній сфері
	KSE Kyiv School of Economics	\$5000	<ul style="list-style-type: none"> • проєкт в будь-якій сфері

Рис. 4. Доступні гранти від міжнародних та українських партнерів
Джерело: [6]

Не менш важливим залишається питання впливу грантових програм на економіку країни в цілому. Загалом за період роботи різних грантових програм економіка України має позитивні тенденції до покращення: у поточному році спостерігається позитивна динаміка у відновленні економічного зростання України, за оцінками НБУ, в кінці 2023 р. показник зростання прогнозується на рівні 4,9%. За 9 місяців 2023 р. спостерігалася значна динаміка ВВП, зростання якого склало 9,1% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Також експерти відмічають тенденцію сповільнення інфляції в Україні; у вересні поточного року її показник становив 7,1% річних, порівняно із 24,6% у вересні 2022 року. Товарообіг України за січень-вересень 2023 р. становив \$73,7 млрд [12]. Але основні результати від впровадження даного фінансового інструменту можна буде спостерігати після завершення активних бойових дій. На даний час є чимало позитивних прикладів, успішного застосування грантових програм в історіях представників українського бізнесу:

Євген Ракіта, капітан Збройних Сил України, виявив ініціативу створити власне виробництво гофрокартону в м. Полтава ще до початку повномасштабного вторгнення. Бізнес-план для цього проєкту був розроблений Є.Ракіта два роки тому. Важливим етапом були перемовини з інвесторами, які почалися в період інтенсивних воєнних дій на початку повномасштабного вторгнення. Однак, за його власними словами, цей період був недовгим, оскільки підприємець отримав інформацію щодо можливості отримання державної підтримки. В результаті Є. Ракіта отримав фінансування в розмірі 8 млн грн.

Олеся Лучний – власник полтавської кав'ярні «Білі Вуса». Ідея кав'ярні з'явилася в процесі написання бізнес-плану. В результаті успішно складеного бізнес-плану О. Лучний отримав фінансування на суму 243 тис. грн.

Ганна Молодих – власниця компанії «Файна леді», яка є представником релокованого бізнесу. Ганна Молодих займається пошиттям жіночого одягу plus size. Переїхавши до м. Кременчук, Г.Молодих відновила роботу підприємства, за рахунок отриманого фінансування за грантовою програмою «Робота» [6].

Вище наведені представники бізнес спільноти тільки одні із багатьох, яким вдалося отримати фінансування за рахунок грантових програм та продовжити функціонування власного бізнесу. Але для того, щоб бути тими суб'єктами господарювання яким довіряють фінансові кошти організатори грантових програм, потрібно правильно донести власну бізнес ідею до конкурсної комісії через грантову заявку або бізнес-план, бути готовим відповідати на питання та доводити, що саме ця ідея є важливішою ніж інші.

В результаті дослідження можна виокремити ключові переваги використання грантових програм для розвитку економіки та стимулювання підприємництва в державі:

- грантові програми можуть фінансувати наукові дослідження і розробки та заохочувати розробляти нові технології та інновації. Це може призвести до появи нових продуктів, послуг і технологій, які змінять економічну основу функціонування бізнесу;

- грантові програми можуть надавати фінансову допомогу мікро-, малим і середнім підприємствам, які становлять основу багатьох розвинених економік. Це може створити нові робочі місця, підвищити конкурентоспроможність і сприяти розвитку регіональної промисловості;

- грантові заявки можуть використовуватися для розробки освітніх програм, які сприяють покращенню кваліфікації фахівців. Забезпечення доступу до якісної освіти може допомогти створити робочу силу, яка відповідає потребам сучасного ринку праці;

- грантові програми можна використовувати для фінансування інфраструктурних проєктів, таких як будівництво доріг, мостів та енергетичних об'єктів. Це не лише сприяє розвитку місцевої економіки, але й створює нові бізнес-можливості для компаній;

- грантові заявки можуть допомогти створити сприятливе середовище для інвестицій, зокрема, шляхом заохочення впровадження інновацій та створення стартап-ініціатив. Це може підвищити інтерес інвесторів до регіону чи сектору економіки.

Тому, розуміючи важливість застосування даного інструменту підтримки економічної активності та наявні результати в створенні успішних підприємств та робочих місць, в Державному бюджеті на 2024 рік закладені витрати на підтримку бізнес спільноти у вигляді різних грантових програм (рис. 5).

В результаті дослідження варто відмітити наступне, хоча важливість отримання грантових коштів для суб'єктів господарювання важко недооцінити, але рівень залучення в українське бізнес середовище залишається не настільки значним ніж у країнах ЄС. Тому, автори дослідження розробили рекомендації щодо покращення рівня їх залучення:

По-перше, варто продовжити виявлення нагальних потреб бізнес спільноти через діалог держава-бізнес.

По-друге, потрібно посилити моніторинг та оцінку результативності організованих грантових програм та досліджувати їх вплив на розвиток територіальних громад на території якої здійснюватиме діяльність суб'єкт господарювання, який отримав грантову підтримку;

По-третє, доцільно збільшити доступність інформації щодо наявних грантових програм серед потенційних заявників, шляхом проведення різних інформаційних кампаній з популяризацією інформації про грантові програми.

По-четверте, доречно розвивати стратегічні партнерства з іншими міжнародними та вітчизняними організаціями для додаткового фінансування та підтримки проєктів.

По-п'яте, сформувати комісію з перевірки ефективності використання виділених грантових коштів для досягнення стратегічних цілей.

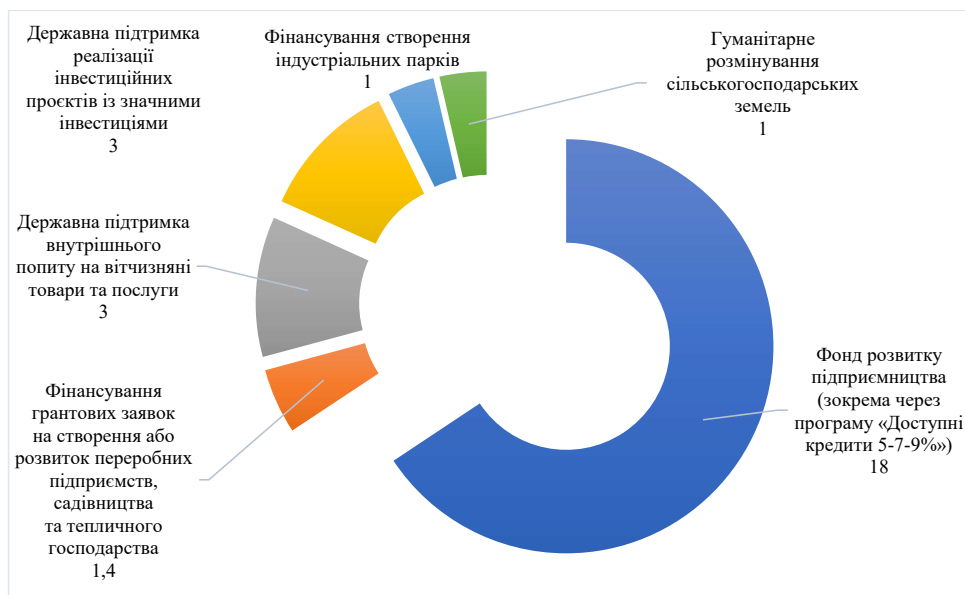

Рис. 5. Заплановані витрати Державного бюджету-2024 р. на підтримку бізнес спільноти, млрд грн

Джерело: складено авторами за [12]

Автори вважають, що дотримання вищенаведених рекомендацій дозволить оптимізувати використання грантових коштів, забезпечити більшу прозорість та відповідність програм потребам суб'єктів господарювання, та сприяти ревіталізації української економіки.

Висновки. Отже, грантові програми являються невід'ємною складовою економічного розвитку України, сприяючи впровадженню інновацій, здійсненню реформ та активізації соціального розвитку. Їх важливість для суб'єктів господарювання важко переоцінити. Організація грантових програм передбачає створення фінансової стабільності в країні та розвиток бізнесу. Грантові кошти зазвичай можуть використовуватися для фінансування різних проєктів та найбільше – для розвитку підприємництва. Надання такого безповоротного фінансування допомагає збільшенню економічної активності населення, зменшення безробіття та покращує розвиток територіальних громад. В Україні на даний момент існує велика кількість грантових програм, які пропонують як Уряд нашої держави, так і міжнародні партнери. Запропоновані, авторами

дослідження, рекомендації створюють можливість для ефективнішого використання грантових програм, зокрема шляхом посилення партнерства, вдосконалення моніторингу та збільшення доступності інформації.

В подальших розвідках варто звернути увагу на дослідження грантових програм інших країнах, які допоможуть сформуванню уявлення про функціонування грантових програм закордоном та на основі результатів запропонувати удосконалення вітчизняних. Порівняльний аналіз наявних грантових програм дозволить визначити передовий досвід та розробити стратегії, які можуть бути успішно впроваджені в українські реалії.

Список використаних джерел:

1. Pysarchuk O.V., Orel Yu.L., Yezhelyi Yu.O. Features of the budgeting of grant applications: analysis of the post-war reconstruction of the ukrainian economy. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2023. № 37. С. 451–458. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/833/758> (дата звернення: 05.11.2023).
2. Кобеля-Звір М. Грантові можливості програми «робота» для старту та розвитку власної справи ветеранів та членів їх родин. *Механізм регулювання економіки*. 2023. № 3(101). С. 27–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2023.101.04>
3. Кобеля-Звір М.Я. Грантові можливості для розвитку малого та середнього бізнесу в умовах війни в Україні: переваги та труднощі. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2023. № 73. С. 79–85.
4. Пятова А.В. Можливості міжнародних проєктно-грантових програм для фахівців безпечного напрямку. Охорона праці: освіта і практика. Проблеми та перспективи розвитку охорони праці: зб. наук. праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів та фахівців-практиків та XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів. Львів : ЛДУ БЖД, 2023. С. 26–28.
5. Авраменко Н., Лебедченко В., Андрусенко Н. Перспективи відновлення українського бізнесу у повоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2044> (дата звернення: 05.11.2023).
6. Донець В. Ціна війни – яку суму витратила Україна за півтора року. URL: <https://progroshi.news/news/ekonomika/cina-viyni-yaku-sumu-vitratila-ukrajina-za-pivtora-roki-8609.html> (дата звернення: 05.11.2023).
7. Податки під час війни. Офіційний портал, Державна податкова служба України. URL: <https://tr.tax.gov.ua/media-ark/local-news/print-581820.html> (дата звернення: 05.11.2023).
8. План відновлення України. Відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення: 05.11.2023).
9. Аверчева Н.О., Єфремов А.О. Досвід повоєнної відбудови та модернізації економіки Німеччини: можливість імплементації в Україні. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2023. № 5. С. 15–16. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.56>
10. Крицька І. Від \$5000 до \$150 000. Forbes зібрав найбільші міжнародні та державні грантові програми для розвитку бізнесу (і поради, як отримати кошти). URL: <https://forbes.ua/money/milyoni-dlya-ukrainskogo-biznesu-forbes-zibrav-naybilshi-mizhnarodni-ta-derzhavni-grantovi-programi-03072023-14574> (дата звернення: 01.11.2023).
11. Єщенко І. Чи дієві гранти від Дії? Як отримати фінансування на відкриття та розвиток власної справи. URL: <https://rubryka.com/article/shkola-volonterstva-dlya-pidlitkiv/> (дата звернення: 02.11.2023).
12. Офіційний Telegram-канал Міністерства економіки України. URL: <https://t.me/mineconomdevUA> (дата звернення: 05.11.2023).
13. Григоренко Ю. Держпідтримка бізнесу – п'ятий пріоритет у проєкті держбюджету на 2024 рік. URL: <https://gmk.center/ua/posts/derzhpidtrymka-biznesu-piatyj-priorytet-u-proiekti-derzhbiudzhetu-na-2024-rik/> (дата звернення: 05.11.2023).
14. Бойко Л. & Бойко В. Сучасний стан агробізнесу в Україні та його ревіталізація у післявоєнний період. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 16. С. 55–61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.7>
15. Плекан М., Кудласва Н., Шепель І. Особливості застосування спрощеної системи оподаткування в Україні в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2023. № 3(33) 2023. С. 240–249 URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/view/133> (дата звернення: 05.11.2023).

16. Трусова Н.В., Пристемський О.С., Сакун А.Ж. Фінансовий механізм та інструменти забезпечення стійкого розвитку аграрних підприємств. *Облік і фінанси*. 2019. № 4(86). С. 114–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_ark_2019_4_14 (дата звернення: 05.11.2023).

17. Жосан Г.В., Хірса І.М. Особливості підприємницької діяльності в умовах воєнного стану в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 14. С. 26–32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.3>

18. Танклевська Н.С., Карнаушенко А.С., Петренко В.С. Ізраїльський досвід післявоєнного відновлення економіки. *Науковий вісник Львівської академії*. 2022. № 6. С. 20–28.

References:

1. Pisarchuk O. V., Orel Yu. L. Yezheliy Yu. O. (2023) Features of the budgeting of grant applications: analysis of the post-war reconstruction of the ukrainian economy. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, no. 37, pp. 451–458. Available at: <https://nzlulpb.org.ua/index.php/journal/article/view/833/758> (accessed November 5, 2023).

2. Kobelya-Zvir M. (2023) Hrantovi mozhlivosti prohramy «yerobota» dlya startu ta rozvytku vlasnoyi spravy veteraniv ta chleniv yikh rodyn [Grant opportunities of the "yerobota" program for starting and developing the own business of veterans and members of their families]. *Mechanism of an Economic Regulation*, no. 3 (101), pp. 27–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2023.101.04>

3. Kobelya-Zvir M. Ya. (2023) Hrantovi mozhlivosti dlya rozvytku maloho ta seredn'oho biznesu v umovakh viyny v Ukraini: perevahy ta trudnoshchi. [Grant opportunities for the development of small and medium-sized businesses in the conditions of war in Ukraine: advantages and difficulties]. *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky*, no. 73, pp. 79–85.

4. Pyatova A. V. (2023) Mozhlivosti mizhnarodnykh proyektno-hrantovykh prohram dlya fakhivtsiv bezpekovoho napryamu. [Opportunities of international project and grant programs for specialists in the security field]. Okhorona pratsi: osvita i praktyka. Problemy ta perspektyvy rozvytku okhorony pratsi: zb. nauk. prats' III Vseukrayins'koyi naukovo–praktychnoyi konferentsiyi vykladachiv ta fakhivtsiv–praktykiv ta XIII Vseukrayins'koyi naukovo–praktychnoyi konferentsiyi kursantiv, studentiv, aspirantiv ta adyunktiv. Lviv: LDU BZHD, pp. 26–28

5. Avramenko N., Lebedchenko V., Andrusenko N. (2022) Perspektyvy vidnovlennya ukrayins'koho biznesu u povoyennyi period [Prospects for the recovery of Ukrainian business in the post-war period]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 46. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2044> (accessed November 5, 2023).

6. Donets V. Tsina viyny – yaku sumu vytratyla Ukrainina za pivtora roku [The price of war – how much did Ukraine spend in a year and a half]. Available at: <https://progroshi.news/news/ekonomika/cina-viyni-yaku-sumu-vitratila-ukrajina-za-pivtora-roki-8609.html> (accessed November 5, 2023).

7. Podatky pid chas viyny [Taxes during the war]. Available at: <https://tr.tax.gov.ua/media-ark/local-news/print-581820.html> (accessed November 5, 2023).

8. Plan vidnovlennya Ukrainy [Ukraine recovery plan] Vidnovlennya Ukrainy. Available at: <https://recovery.gov.ua/> (accessed November 5, 2023).

9. Avercheva N. O., Efremov A. O. (2023) Dosvid povoyennoyi vidbudovy ta modernizatsiyi ekonomiky Nimechchyny: mozhlivist implementatsiyi v Ukraini [Experience of post-war reconstruction and modernization of the German economy: possibility of implementation in Ukraine]. *Elektronnyy zhurnal «Efektyvna ekonomika»*, no. 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.56> (accessed November 5, 2023).

10. Krytska I. Vid \$5000 do \$150 000. Forbes zibrav naybil'shi mizhnarodni ta derzhavni hran-tovi prohramy dlya rozvytku biznesu (i porady, yak otrymaty koshty) [From \$5,000 to \$150,000. Forbes collected the largest international and state grant programs for business development (and tips on how to get funds)]. Available at: <https://forbes.ua/money/milyoni-dlya-ukrainsko-go-biznesu-forbes-zibrav-naybilshi-mizhnarodni-ta-derzhavni-grantovi-programi-03072023-14574> (accessed November 1, 2023).

11. Yeschenko I. Chy diyevi hranty vid Diyi? Yak otrymaty finansuvannya na vidkryttya ta rozvytok vlasnoyi spravy [Are grants from Diya effective? How to get financing for starting and developing your own business]. Available at: <https://rubryka.com/article/shkola-volonterstva-dlya-pidlitkiv/> (accessed November 2, 2023).

12. Official Telegram channel of the Ministry of Economy of Ukraine. Available at: <https://t.me/mineconomdevUA> (accessed November 5, 2023).

13. Grigorenko Yu. (2023) Derzhpidtrymka biznesu – pyatyyu priorytet u proyekti derzhbyudzhetu na 2024 rik [State business support – the fifth priority in the draft state budget for 2024]. Available at: <https://gmk.center.ua/posts/derzhpidtrymka-biznesu-piatyj-priorytet-u-proiekti-derzhbiudzhetu-na-2024-rik/> (accessed November 5, 2023).

14. Boyko L., Boyko V. (2023) Suchasnyy stan ahrobiznesu v ukrayini ta yoho revitalizatsiya u pislyavoyennyi period [Current state of agribusiness in Ukraine and its revitalization in the post-war period]. *Tavriyskyy naukovyy visnyk. Seriya: Ekonomika*, no. 16, pp. 55–61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.7>

15. Plekan M., Kudlayeva N., Shepel I. (2023) Osoblyvosti zastosuvannya sproshchenoyi systemy opodatkovannya v Ukrayini v umovakh voyennoho stanu [Peculiarities of the application of the simplified taxation system in Ukraine under martial law]. *Naukovi perspektyvy*, no. 3(33), pp. 240–249. Available at: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/view/133> (accessed November 5, 2023).

16. Trusova N. V., Prystemskiy O. S., Sakun A. Zh. (2019) Finansovyy mekhanizm ta instrumenty zabezpechennya stiykoho rozvytku ahrarnykh pidpryyemstv [Financial mechanism and tools for ensuring sustainable development of agricultural enterprises]. *Oblik i finansy*, no. 4(86), pp. 114–123. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_4_14 (accessed November 5, 2023).

17. Zhosan G. V., Hirsa I. M. (2022) Osoblyvosti pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti v umovakh voyennoho stanu v Ukrayini [Peculiarities of entrepreneurial activity in the conditions of martial law in Ukraine] *Tavriys'kyy naukovyy visnyk. Seriya: Ekonomika*, no. 14, pp. 26–32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2022.14.3>

18. Tanklevska N. S., Karanushenko A. S., Petrenko V. S. (2022) Izrayil'skyy dosvid pislyavoyennoho vidnovlennya ekonomiky [The Israeli experience of post-war economic recovery]. *Naukovyy visnyk Lotnoyi akademiyi*, no. 6, pp. 20–28.